

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

Supplementum ad lib. 1. cap. 33. de amplificatione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

PARS QUINTA.

Supplementum ad lib. I. c. 33.

De Amplificatione.

DE hac tractat Cyprian. Soarius lib. I. post locos explicatos, eò quòd ex locis materiam desumat amplificatio. Verum quia non illis solis affurgit, sed quam maxime figurarum apparatu, utpote quæ sinè illis confici non potest, ideo ad faciliorem Tironis praxim, quam potissimum specto, hunc e locum reservavi, salvo interim Authoris iudicio, qui ordinem doctrinæ secundum materiam profecutus est.

§. 1. *Quid sit & quibus modis fiat amplificatio.*

Tria, ut principio libri 3. dicitur, Oratoris sunt officia. Primum docere, secundum delectare, tertium movere: Docere (verba sunt D. Augustini lib. 4. de doctr. Christiana c. 12.) propter ignaros; delectare, propter plurimos, veritatem, nisi adjungatur dicendi suavitas, fastidientes; movere propter duritiam.

Et doctrina quidem est omnino necessaria, quia ignorata agi non possunt, delectare verò non est necesse, nisi ad attentionem Auditoris

toris fastidientis; & movere, ad duritiam cordis. Quâ verò ratione hæc tria efficiat, Orator declarat c. 13. dum ait. Docet argumentis, delectat pulcherrimarum rerum novarum, atque variarum elocutione, movet amplificationibus. Sic ille: Non est autem *amplificatio oratoria*, quoties pluribus verbis, aut rebus sententia aliqua vel argumentum exponitur, sed quoties vi, atque ariete quodam congestis in unum argumentis, aut figuris impellitur voluntas, ut victam se dedat Oratori. Prior illa *amplificatio vulgaris* est à Tironum vulgò sic nominata, & dicitur fusior propositionibus alicujus, vel argumenti explicatio, vel deductio; Hæc *oratoria* propriè, ut quæ ab Oratoribus hoc nomen sola consecuta est, & definitur; quod sit *exaggeratus quidam eloquendi modus ad inclinandam & flectendam voluntatem ordinatus*: In hoc enim sita est, ut, quæ videntur parva, extollat, & magna minima efficiat, laudando augeat, vituperando deprimat; undè fit vel ad augendum, vel minuendum. Differt autem à Confirmatione, quòd hæc dilucidâ argumentorum expositione ad solius intellectûs assensum tendat, quamvis modicè voluntatem attingat per scintillas quasdam affectuum hinc indè projectas. Amplificatio verò tota est ad motum & assensum voluntatis; nimirum, ut id, quod intellectus agnovit ita se habere, voluntas ad ejus fugam, vel amplexum reipsâ

Hh

fera-

feratur: potest enim te ab intellectu agnita, & comprobata; reluctari voluntas (quod enim sunt qui agnoscunt rem esse fugiendam, peccatum v. g. ebrietatem, & tamen fugere nolunt) unde eò eniti oportet artem Oratoris, ut convicto intellectu, etiam voluntatem convincat, & flectat. Quem in finem adhibetur post argumentorum expositionem in confirmatione factam, amplificatio, estque velut confirmationis confirmatio, aut saltem voluntatis, sicut illa intellectus, Quintiliano anima, atque spiritus Orationis, l. 6. c. 2.

Non fit autem elatione vocis duntaxat, inconditisque clamoribus, non manuum compositione, non validâ pulpiti percussione, non corporis agitatione, non larvarum, aut calvarum ostentatione, ut ostendit P. Balbinus in Quæsit, Orator. simpliciores hæc percillere possunt, sapientioribus autem risum, aut stomachum movere. Verum

Amplificatio fit i. eorum locorum (ex quibus argumenta petuntur pro Confirmatione) usu, atque operâ; non quidem omnium, sed eorum duntaxat, qui multa in una aliqua re continent, ut definitio aut descriptio Rhetorica, partium enumeratio, similitudo, contraria, pugnancia, adjuncta, antecedentia, causa, effectus. Unde serviunt definitiones conglobatae, & descriptiones, partes ejusdem rei affatim recensitæ, congeries similium, contrariorum effectuum, &c. Valet etiam, si plura ex diversis locis in unum congerantur.

gerantur, ita ut una, eademque res ex pluri-
 bus locis strictim probetur: quod enim rebus
 divisim positis non potest Confirmatio, hoc
 in unum collectis efficit amplificatio, cum
 virtus unita sit fortior, quemadmodum mili-
 tum turma, aut manipulus validior est, quàm
 si iidem dispersi in hostem imitantur.
 Quam ob rem in Epilogo, ubi potissimus am-
 plificationi locus est (quanquam & post
 rem aliquam narratam, vel expositam, bre-
 vis affectus tanquam telum vibrari solet)
 colligi breviter in unum solent argumenta,
 in quibus fusè, atque separatim versata est
 confirmatio, ut illa dilucidè ad captum, &
 assensum intellectus proponeret: Quæ cum
 jam intellecta, & comprobata supponat epi-
 logus, *strictim* ea unum in cumulum conjicit
 ad majorem impetum, quo à voluntate ex-
 torqueat assensum. Dixi, *strictim*, alioquin
 enim epilogus altera erit confirmatio; unde
 neque opus est ut omnia referat, sed potiora
 quæ magis deserviant ad affectum intentum.
 Sed & alio figurarum colore proferenda, ut
 eadem cum sint, tamen cum tædio non au-
 diantur, velut si alia forent. Exempla hujus-
 modi habet Cyprian. l. 1. à c. 34. P. Masen
 in Palæstra Oratoria. Et ex SS. Patribus P.
 Franc. Romanus in Sacro Ecclesiaste lib. 2.
 lect. 3, c. 2. Ego in re abundantanti nolo esse
 longior. Obvius est Causinus, apud quem
 exemplis plena omnia lib. 5. & lib. 3. Apud
 quem etiam post librum 5. invenies indicem

Hh a

alpha

484 *Supplementum adl. i. cap. 33.*
alphabeti ordinem digestum, & collectum ex
Cicerone.

Secundò amplificationem, & motum generant tropi atque figuræ verborum multæ, sententiarum pleræque. Neque modo figuræ, verùm etiam verba ipsa grandia, plena atque sonantia, epitheta, Synonyma & de quibus lib. 3. fusè actum est, quemadmodum & de numero Oratorio: in quo tamen cavendum est, ut monet M. Augustinus l. 4. de doctr. Christian. c. 14. nè, dum divinis gravibusque sententiis additur numerus, pondus rebus ipsis detrahatur. Si quando, tum maximè ars dissimulanda est, & tegenda, ne illius gratiâ abstractus auditor rebus ipsis non advertat animum.

Hic nota Quintilianum l. 8. c. 4. quatuor assignare amplificandi modos. *Incrementum* cum gradatim crescit, aut decrescit Oratio, eò quòd majora minoribus subjiciantur, aut contrà. *Comparisonem*, ut ex minoribus majora appareant, aut è converso, ex majoribus minora. *Ratiocinationem*, cum unum ex alio colligimus, & inferimus, ut ex signis rei magnitudinem, ex antecedentibus consequentiam. *Congeriem* denique, cum multa ejusdem rei adjuncta, vel effectus ac cumulantur, ut Jobi patientia ex tot malis coacervatis, quæ passus est. Sed hi modi nascuntur tanquam soboles ex prædictis, sunt enim *usu locorum, & figurarum.*

§. 2. *Monita circa effectus excitandos.*

Jam insinuavi motum (sic affectus dicitur, quod illo voluntas, aut animus moveatur) non esse concitandum, nisi post rem expositam, & brevem quidem, post rem aliquam narratam, aut uno; vel altero argumento probatam; longiorem verò, atque validissimum in, vel ante perorationem.

Præterea advertendum, non esse locum amplificationi in re qualibet; si enim minoris sit momenti, quid ageret amplificatio, nisi ut elephantem faceret ex musca cum indignatione Auditorum. Unde monet Author, ut ad amplificationem adhibeantur, quæ vel *naturâ suâ*, vel *usu & æstimatione* hominum sunt *magna*: naturâ quidem, ut cœlestia, divina, quæ causas admirabiles, minusque notas habent: usu verò, quæ hominibus videntur prodesse, aut obesse vehementius, ut religio, salus animæ, vita, res familiaris, bonum nomen, pax, patria, parentes, &c. Rursum attendendum, quo affectu homines, ad quos dicturus es, moveantur, & ducantur, quidam enim honestate, & alii utilitate, alii jucunditate capiuntur. Aliis rebus juvenes, aliis senes, aliis viri, aliis fœminæ, aliis barbari moribus, & feri, aliis culti, & urbani, aliis nobiles, aliis rudes, aliis sapientes, & docti. Hinc cognita Auditorum dispositione cogitandum, quibus argumentis, & figuris affectus ille excitari posset: apta esca pisci jacienda in hamo, ut capiatur, cum non cuilibet sit

eadem. Hinc non inutilem se suscepisse laborem sunt arbitrati, qui naturas, & mores hominum descripserunt in Oratoris institutione ut P. Franc. Romanus in sacro Ecclesiae l. 2. sect. 3. c. 4. P. Masen in Palæstra Oratoria. P. Caufinus l. 12. c. 3. & 4. Atque ut rem redderent faciliorem Oratori, declararunt iidem, quâ ratione, & modo quilibet in particulari affectus suscitari, aut everti possit, v. g. amor, odium, timor, tristitia &c. Vide Caufinum l. 8. toto. P. Masen loc. cit. & P. Roman. c. 3. ex quo solum breviter adjicio, quæ habet de *monu delectationis* lib. cit. sect. 4. quam per universam dictionem admiscere debet Orator. Nam ut ait Quintilian. qui libenter audiunt, & magis attendunt, & facilius credunt. Et teste S. August. qui declaratione est affectus, facile, quo volueris, ducitur, nemo flectitur, si molestè audit. Fit autem universim loquendo Per res, quæ animi facultatem aliquam, aut sensum voluptate afficiunt. v. g. intellectum res novæ, variæ, admirabiles, occultæ, acutæ, inexpectatæ, jucundæ, ut sunt fabulæ, historiarum rei propositæ deservientes, concinna rerum inventarum dispositio, & ordo. Voluntatem, bonum, pulchrum, amabile. Virtutis, & honoris fulgor, doctrinæ dignitas, utilitas, decor. Appetitum sensitivum bona præsentia, aut futura delectabilia cum securitate omnimodali absentis, quemadmodum in Cœlis eveniet. Quæ externos sensus demulceant nemo nescit, ut florida præta, horti per-

amoni

de mo-
nu dele-
ctatio-
nis ad
atten-
tionem
requisi-
ta.

amœni, concentus Musicus, dapes opipatæ.
 Hinc delectant illustres Metaphoræ, allego-
 riæ, descriptiones, prosopopæjæ, similitudines
 &c. Quibus res non tam referri, quàm sentiri
 oculis, auribus, reliquisque sensibus videtur.
 Aurium autem singulare delictum est ad nu-
 meros Oratoris aptè concinnata oratio, pla-
 nè suaviterque decurrens atque cadens, cui
 & vox pronunciantis sit conformata: oculo-
 rum verò actio, atque gestus ad vivum omnia
 repræsentans. Hic

Notandum venit, ut absint profani amo-
 ris, & corporeæ pulchritudinis exempla, pro-
 prietates, descriptiones; hæc enim naturam
 ad vitium aliunde proclivem irretiunt, &
 maculant. Absint item sales, & joci rusti-
 ci, atque inconditi; hæc enim dedecent virum
 gravem, qualis est Orator. Denique affecta-
 tio in verbis exquisitis nimium, ut poëticis,
 & antiquatis in manifesta ornatûs affecta-
 tione, & spumæ verborum apparatu, in
 pronuntiatione, & gestu; odiosa est enim
 omnis affectatio, & assentatio. Addendum
 hoc loco censui de admiratione, quæ ad
 attentionem requiritur, & sine qua, ut ait
 Cicero de claris Orator, eloquentia nulla est.
 Oritur hæc primò ex ignoratione: miramur
 enim effectum, cujus causam nescimus: De-
 inde ex rei magnitudine, & excellentia, quæ
 sublimior esse demonstratur, quàm commu-
 nis fert opinio. Item ex rei novitate, atque
 nusitata procreatione, cujus inconsideratio

De ad-
 mirati-
 onis af-
 fectu.

facit, ut etiam miracula assiduitate vilescant. Parit & admirationem in rebus simplicibus, atque notis sola Oratoris ars, in artificiosa, atque inexpectata causarum redditione, in non vulgari pronuntiatione, & gestu, quo non admiratio solum, sed & plausus excitari solet. Figura sustentationis, seu suspensionis hic frequens est, quando præfatur Orator, non esse tam facile rei præsentis reddere rationem; unde refellit eas, quæ afferri possunt, aut afferuntur, neque esse tam vilem pro ut existimatur, vel absolutè vel facta comparatione cum aliis. Postremum est, quod monitum velim Oratorem, ut deducta jam ad longum confirmatione, dispiciat, quis affectus materiæ congruat. An amoris, odii, imitationis, fugæ &c. Quomodo rei illi affecti sint Auditores, quænam obstacula illis ex animo evellenda (quæ per modum objectionis proponuntur, & confutantur per figuram anteoccupationem) ad hunc affectum, & quibus igniculis subjectis, aut quo ariete excutiendus sit? Ad elocutionem plurimum juvat rem probatam meditatione expendisse, atque in se affectum illum excitasse, tum enim affectu in meditatione hausto tumida, aut ardens scribetur amplificatio. Hoc ipsum præstare potest attenta lectio Authoris, v. g. Ciceronis aut Chrysof. qui affectum illum tractavit: (exempla videri possunt apud Caesinium, l. 8. & 16.) sic enim imbutus atque inflammatus animus similia effundet. Ex quo & hoc eveniet, ut in agendo,
pro-

& pronuntiando res ab animo procedere videatur, itaque nos sentire, quemadmodum loquimur, quod ad motum non parum confert. Unde monet Quintilianus. Non agamus rem quasi alienam, sed assumamus parum per illum dolorem &c. Quia, ut Horatius in arte: si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi. Unde ut iterum Fabius loquitur, summa circa movendos affectus in hoc posita est, ut moveamur & ipsi, quod optimè, ut dixi, meditatione, atque lectione perficitur.

SUPPLEMENTUM II.

ad lib. 2. à cap. I.

*De ordine seu dispositione partium in
Oratione.*

De dispositione argumentorum ad inventorum actum est supra mox post locos explicatos, idque propter faciliorem Tironis praxim, ut adverteret, quid post excogitatum argumentum facere ipsum oporteat, nempe in aliquam argumentationis formam redigere, tum verò oratoriè eloqui. Dissimulata est interim totius orationis dispositio, quò videlicet ipsas argumentationes referre oporteat, eò quòd satis videatur tempestivum, ipsum hòc nosse, postquam in quorumlibet argumentorum inventionem, argumentationem, & elocutionem satis versatus est: non secus atque Tironi in arte pingendi satis est aggredi totius corporis efformationem, postquam in

par-